

Cannabis – läkemedel eller medicin?

Text: Pelle Olsson©

Publicerad i Narkotikafrågan nr, 2 2017

Cannabisplantans medicinska historia

Cannabis är en gammal kulturväxt som följt människan i årtusenden. De vanligaste varianterna är Cannabis sativa – som fick sitt namn av Carl von Linné – Cannabis indica¹ och Cannabis ruderalis.²

Plantan har nyttjats både som berusningsmedel och medicin. Av fibrerna har man tillverkat rep, tyg, segelduk, papper och andra nyttigheter.

Fram till mitten av 1900-talet fanns flera godkända läkemedel som innehöll cannabis. År 1947 gjorde emellertid CND, FN:s narkotikakommission, en undersökning av cannabis medicinska värde varvid majoriteten av medlemsländerna kom fram till att cannabis saknade sådan egenskaper. Det var bara den nederländska delegationen som hade en avvikande åsikt.³

Sverige var följsamt mot FN och avregistrerade 1950 Cannabisol, som kunde ordineras mot depressioner och Cannatropin, mot kikhosta. Bägge preparaten innehöll extrakt av cannabis.^{4 5} I en rapport från 1952 konstaterade en expertkommitté från WHO, Världshälsoorganisationen, att det inte fanns någon medicinsk användning av cannabis.⁶

”Faktum är att ur en medicinsk synvinkel kan man säga att cannabispreparat inte längre tjänar något användbart syfte”, konstaterade expertkommitténs sekreterare tysken Pablo Osvaldo Wolff på ett CND-möte i New York 1954.⁷ Här måste för säkerhets skull en brasklapp skjutas in; Wolff hade ett nära samarbete med den inflytelserike cannabishataren, amerikanen Harry Anslinger. WHO-rapporten kan därför misstänkas för att inte vara helt tillförlitlig.⁸

Enigheten om att cannabis skulle upphöra som läkemedel var ändå stor. Det var avvecklingstakten man var oense om i CND. I flera länder, bland annat Indien, Pakistan och Burma, var cannabispreparat en viktig del i både den religiösa och medicinska traditionen och dessa ansåg att de borde få lite längre tid på sig att helt förbjuda drogen.⁹ När det närmade sig slutdatum för att skriva FN:s allmänna narkotikakonvention så protesterade inget medlemsland mot att cannabis inte längre skulle finans kvar som läkemedel.

Även om man i CND var överens om att cannabis inte hade någon medicinsk användning, uppstod en diskussion om man kunde hitta en sådan i framtiden. Delegaten mr Merrill från USA menade att man inte skulle stänga dörren för fortsatt forskning och att det borde framgå i konventionen. Han fick medhåll av flera andra, men inte av mr Panopoulos. Denne grekiske delegat varnade för en sådan skrivning. I många år hade CND strävat att förbjuda cannabisanvändning, menade Panopoulos. Då är det riskabelt om den blivande konventionen är otydligt formulerad.

”Cannabis kanske har antimikrobiska eller antibiotiska egenskaper, men det har många växter och det finns redan många excellenta antibiotika. Om man ska tillåta fortsatt produktion av cannabis vore det en risk för fortsatt missbruk”, sa Panopoulos. Han uteslöt ändå inte att man skulle göra medicinska experiment med cannabis, men i så fall skulle detta utföras under strikt kontroll av statliga institutioner. Dr. Halbach från WHO tvivlade emellertid på att cannabis någonsin skulle kunna bli ett modernt läkemedel.¹⁰

Formuleringen i FN:s allmänna narkotikakonvention 1961 blev till slut att all hanteringen av cannabis, opiater och kokain är förbjuden utom för vetenskapliga och medicinska ändamål.¹¹ De dåvarande 73 medlemsländerna i FN stod bakom konvention. Den fick dubbla syften. Dels att stoppa olovlig hantering av de droger som stod med på listan, dels att säkra

tillgången av läkemedel som innehåller sådan narkotika, till exempel morfin för smärtlindring som än idag är en bristvara i vissa länder. Konventionen utesluter alltså inte att cannabis kan användas som läkemedel om det godkänns som sådant.¹²

Det har gått över sextio sedan den här diskussionen i CND fördes mellan dåtidens medicinska experter. Och faktum är att deras slutsatser om cannabis i stort sett består. Det finns alltså bara svaga vetenskapliga bevis för att den här växten har så goda medicinska egenskaper att den kan användas som läkemedel.

En annan iakttagelse av de gamla FN-dokumenterna är hur man redan på den tiden famlade vad det var för åkommor man trodde att cannabis kunde ordineras mot: depressioner, hosta, inflammationer, infektioner, smärta, magkatarr, ”nervstimulering”, utmattning. Idag är listan ännu längre bland dem som propagerar för att växten ska kunna användas i medicinska syften. Inom den medicinska forskningen tycks listan däremot bli kortare och kortare.

Cannabis är inget läkemedel

När man diskuterade den medicinska nyttan av cannabis på 50-talet var det bara effekten av själva plantan man pratade om. Man kunde röka, äta eller dricka olika beredningar av växten, men man skiljde inte på de olika kemiska ämnena i cannabis.

När FN-konventionen skrevs hade man ingen klar bild av plantans olika psykoaktiva beståndsdelar, cannabinoiderna. Först 1964 kunde de israeliska forskarna Raphael Mechoulam och Yehiel Gaoni isolera THC (9 delta-tetrahydrocannabinol) och fastställa att det var THC som gjorde folk påtända. Den icke rusgivande substansen CBD hade isolerats och namngivits 1942 av den amerikanska kemisten Roger Adams, men dess effekter var länge oklar.¹³ Även andra cannabinoider kan ha läkande och berusade egenskaper, men är än så länge dåligt undersökta.

Så småningom kunde man framställa syntetiska cannabinoider, framför allt av THC, vilket gav hopp om nya läkemedel. Redan 1985 godkändes Marinol© som läkemedel i USA. Beståndsdelarna är dronabillon, konstgjord THC. Användningsområdet är enligt tillverkarna i första rummet för att öka aptiten och motverka vikttnedgång vid aids och för att minska illamående vid cellgiftsbehandling. I likhet med andra cannabisläkemedel ordinerar det även mot annat; smärtlindring, och vid fibromyalgi. Syndros© är ett annat preparatnamn för dronabillon i flytande form som är godkänt i ett fåtal länder.

En annan variant av syntetisk THC, nabilon, har också fått status som läkemedel i form av preparatet Cesamet© eller Canemes© med ungefär samma användningsområden som Marinol©.

I Sverige godkändes Sativex© som läkemedel 2011. Det är en munspray som kan ordinerar mot smärtsamma muskelkramper vid MS när inget annat läkemedel hjälper. Den aktiva beståndsdelarna är nabixomols som innehåller lika delar THC och CBD. Nabixomols är inte syntetisk cannabis utan är koncentrat från cannabisplantan. Sativex© består bara av THC och CBD och ger inget rus. Det är alltså inte samma sak som cannabis som har hundratals olika ämnen. Ett tjugotal länder har godkänt Sativex.

Notorera att man måste skilja på *medicinsk användning* av cannabis, vilket sker i stor skala i USA och Kanada – i strid med FN-konventionen – och *läkemedel*. Det senare innebär att preparatet är godkänt av ett läkemedelsverk efter att ha genomgått noggranna prövningar. Sativex och Marinol är läkemedel. Växten cannabis är alltså sedan FN-konventionen 1961 inte godkänd som läkemedel i något land.

Pelle Olsson

¹ Namngivet av den franska botanikern Jean-Baptiste Lamarck.

² Namngivet av Dmitrij E. Janischewsky, rysk botaniker.

³ Commission on narcotic drugs. 9:e sessionen. E/CN.7/SR.231. 12 maj 1954.

⁴ www.fass.se

⁵ Hartelius Jonas, Haschkontroll och haschdebatt i Sverige i Viredius, M. (red) Hasch, en drog, ett brott, en kultur. Urkraft. Skellefteå

⁶ WHO. Technical Report Series, No 57. Sida 11. 1952.

⁷ Commission on narcotic drugs. 9:e sessionen. E/CN.7/SR.231. 12 maj 1954.

⁸ Bewley-Taylor, D. The United States and international drug control 1909-1997. 1997. Pinter. London, New York.

⁹ Commission on narcotic drugs. 10:e sessionen. E/CN.7/ SR. 269. 1955

¹⁰ Commission on narcotic drugs. 14:e sessionen. E/CN.7/SR.421. 2 juli 1959.

¹¹ The International Drug Control Conventions. UNODC. United nations, New York 2013. Artikel 4c. Sid 30

¹² The International Drug Control Conventions. UNODC. United nations, New York 2013. Sid 23.

¹³ Iversen, L.L. The science of marijuana. Oxford university press. 2000